

FYLKESNEMNDA FOR BARNEVERN OG SOSIALE SAKER
ØSTFOLD

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
v/Barne- og ungdomsavdelingen
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENTET
Arkivkode: 410.0
Dato: 16.11.10
Saksnr: 201003502-35

Administrativ sak 10/52

DATO: 11.11.2010

**HØRINGSUTTALELSE TIL FORSLAG TIL REVIDERT FORSKRIFT OM
RETTIGHETER OG BRUK AV TVANG UNDER OPPHOLD I
BARNEVERNINSTITUSJON (RETTIGHETSFORSKRIFTEN)**

Det vises til departementets høringsbrev av 17.08.2010 med vedlagte høringsnotat. Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Østfold vil takke for invitasjonen til å avgi uttalelse.

I høringsnotatet har departementet gitt følgende problembeskrivelse: ”*Kunnskap om dagens institusjonsbarn viser en klar tendens til at institusjonene står overfor større og mer komplekse utfordringer enn tidligere. (...) Fylkesmennene mener at barn som plasseres på barneverninstitusjon både har større og mer omfattende atferdsproblemer og rusproblemer enn tidligere.*”. Forskning viser at mangel på kontroll og grensesetting på institusjonene kan føre til uforstyrret bruk av rusmidler under institusjonsoppholdet, og smitteeffekt overfor andre ungdommer. Det fremgår også at oppfølging av rømninger er utilstrekkelig, og at økt tilgang til elektroniske kommunikasjonsformer gjør det vanskeligere å begrense ungdommens kontakt med negative nettverk.

Formålet med endringsforslaget er i følge notatet å ”*styrke behandlingen av den enkelte ungdoms problemer.*” For å oppnå dette er det i høringsnotatet foreslått to virkemidler i form av tydeliggjøring av den adgang til tvang som pr i dag allerede følger av gjeldende regelverk, samt mindre justeringer i dette regelverket.

Generelt

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Østfold er i utgangspunktet positiv til en klargjøring av regelverket for tvangsanvendelse på barneverninstitusjoner. Det forhold at barneverntjenestens ansatte i følge NOU 2008:15 Barn og straff s. 170 ”*ofte oppfatter det som uklart hvilke hjemler de har til bruk av tvang overfor barn i institusjon.*”, synes i seg selv å gi god grunn for at slike presiseringer kommer på plass.

Fylkesnemnda deler også departementets syn om at utgangspunktet for grensedragningen mellom barnas personlige integritet og de institusjonsansattes adgang til å intervensere, bør være

foreldres utøvelse av foreldreansvaret. Et slikt utgangspunkt er imidlertid svært upresist, i det variasjonen for hva ulike personer anser som vanlig eller god omsorg er betydelig.

Det må også være klart at hensynet til trygghet og trivsel for øvrige beboere vil kunne tilsi at barnet må finne seg i strammere grenser enn det som ville vært nødvendig dersom barnet bodde i fosterhjem eller hos foreldrene.

Generelt savner vi en grundigere beskrivelse av problemene som endringsforslaget skal løse. I den grad det foreligger forskning som dokumenterer at vi står overfor større og mer komplekse utfordringer, slik det hevdes, bør det vises til denne forskningen. Særlig viktig vil forskning være for å klarlegge årsakene til de nye utfordringene. Uten en slik forskningsbasert klarlegging av årsakene er det vanskelig å finne de riktige virkemidlene.

Departementet viser riktignok til økning i antall tvangsprotokoller, men dette kan vel også ha andre årsaker enn økning i tvang pr institusjonsbeboer, for eksempel at institusjonene nå protokollerer flere typer inngripende handlinger enn tidligere.

Akutt plassering etter § 4-24 jf § 4-25

Vi etterlyser en drøfting/klargjøring av bruk utredninger og urinprøvetaking i den perioden ungdom er akutt plassert. Erfaring viser at disse periodene kan bli relativt lange, og mange ungdommer gir i fylkesnemnda uttrykk for at de opplever dette som ”oppbevaring”, dvs. en plassering uten meningsfylt innhold. Dette kan blant annet ha betydning for ungdommens motivasjon for videre institusjonsopphold.

Vi mener at det bør klargjøres om det i denne perioden skal eller kan iverksettes utredning som nevnt i § 4-24 første ledd. En slik utredning bør i utgangspunktet være bredspektret og omfatte somatisk samt psykologisk og psykiatrisk utredning. Andre sentrale forhold ved en slik utredning vil være pedagogisk kartlegging, anamnese, samt rushistorie og nettverksanalyse. Utredningens innhold må tilpasses den enkelte beboers behov. Dersom den plasserte samtykker til undersøkelse, kan vi vanskelig se noen gode grunner for at en undersøkelse ikke skal kunne iverksettes i akutt plasseringsperioden. Det vil bidra til at den plasserte oppfatter perioden som mer meningsfylt, og dessuten vil avgjørelsesgrunnlaget for barneverntjenestens vurdering av videre tiltak og ved en eventuell fylkesnemndssak kunne bli betydelig styrket. Etter vår oppfatning må akutthjemmelen forstås slik at akutt plassering ikke kan skje uten at barnet enten tilbys undersøkelse, observasjon eller korttidsbehandling. Barneverntjenesten bør etter vår mening i hvert fall kunne vedta en slik undersøkelse i denne perioden.

Vi mener også at det bør drøftes om det for ungdom med store rusproblemer, skal være adgang til å kreve urinprøvetaking mot den plassertes vilje i akuttperioden.

Røyking

Vi savner en drøfting av tobakksrøyking på barneverninstitusjoner hensett til at samfunnet ellers i økende grad begrenser bruk, kjøp og salg av dette.

Institusjonens ansvar for beboeren utenfor institusjonens område

Ved fylkesnemnda har vi erfart at det varierer i hvilken grad institusjonen ser det som sitt ansvar å ledsage beboeren utenfor institusjonens område. Under forhandlingsmøtet ved behandling av atferdssaker har barnet en ubetinget rett til å møte i fylkesnemnda. Ved noen anledninger har vi erfart at institusjoner nekter å følge barnet til og i fylkesnemndas møter. I de tilfellene hvor barnet er særlig voldelig eller truende, kan dette føre til at politiet må kontaktes. Dette oppleves nok som belastende og stigmatiserende for barnet. Vi mener departementet bør vurdere å fastsette en plikt for institusjonen til å følge barnet til og i fylkesnemndas møter.

Forslagene til klargjøring/endring

Pkt 3.2.3. Vi er enig i at institusjonene skal ha adgang til å fastsette husordensregler, slik det fremgår her. Forutsigbarhet er viktig for alle barn, og normalt i særlig stor grad for barn på barneverninstitusjoner. Et husordensreglement med klargjøring av rettigheter og plikter for barna vil bidra til å skape økt forutsigbarhet og dermed økt trygghet og trivsel for beboerne og de ansatte.

Pkt 3.2.4. I dette punktet presiseres grensen for hvor langt de ansatte kan gripe inn i barnets adgang til å bruke/oppbevare gjenstander. Det skilles mellom fellesrom og barnets eget rom/egne klær, slik at barnets selvråderett begrenses i større grad på fellesarealer. Dette synes fornuftig. Når det gjelder eget rom/egne klær, settes det en grense mot ulovlige gjenstander/innhold. Andre gjenstander/innhold skal personalet ikke fysisk kunne fjerne.

Vi stiller spørsmål ved om omsorgsansvaret ikke strekker seg lenger enn til å fjerne rene ulovligheter. Få, om noen foreldre vil vel tillate at egne mindre barn har pornografiske bilder på veggen eller på trøyen, eller bruker symboler som forherliger narkotikabruk eller kriminelle organisasjoner, oppbevarer kniver, eller andre gjenstander som kan brukes som våpen. Slikt er ikke nødvendigvis ulovlig. Barn på barneverninstitusjoner kan ha vært utsatt for situasjoner som gjør dem særlig usikre/engstelige overfor slike effekter i omgivelsene. Andre barn kan bli påvirket til negativ atferd. Begge kategorier barn kan få forsterket inntrykket av at voksne ikke fungerer som grensesettere. Aldersspennet på institusjoner kan være stort, med eldre barn som rollemodeller for de mindre. Slikt sett er ikke en ubetinget liberalisering med økt alder uten videre uproblematisk. De ansatte må derfor etter vår mening, dersom barnet ikke lar seg overtale, i noen utstrekning med grunnlag i omsorgsansvaret og/eller hensynet til trygghet og trivsel også kunne fjerne gjenstander som er skadelige for barnets/barnas utvikling selv om de ikke er ulovlige.

Pkt 3.2.5. I forslaget heter det at *”husordensregler som fastsettes ikke kan gå lenger enn de begrensninger som kan fastsettes ut i fra institusjonens omsorgsansvar eller av hensyn til trygghet og trivsel. Det kan ikke fastsettes generelle regler som er et inngrep som krever særskilt hjemmel i forskriften, og som krever en konkret og individuell vurdering.”* For eksempel kan det da for ungdom på rusinstitusjoner ikke fastsettes husordensregler om generelt forbud mot rusforherligende effekter/plakater. Det er vanskelig å se at dette er i tråd med departementets anførte formål med endringsforslaget.

Pkt 3.4.2. I dette punktet behandles de særskilte reglene som skal gjelde for ungdom plassert etter atferdsbestemmelsene. Her foreslår departementet at ungdommer som er atferdsplassert i utgangspunktet må kunne bevege seg fritt i og utenfor institusjonen ved plassering. Først ved gjentatte tilfeller av tillitsbrudd fra ungdommen, typisk ved kriminalitet, rus eller prostitusjon, kan institusjonen for eksempel nekte ungdommen å bevege seg utenfor institusjonen i en begrenset periode.

Ungdom som plasseres på atferdsinstitusjon har alvorlige atferdsvansker. De har over lang tid hatt en bekymringsfull utvikling, og fylkesnemnda har etter en omfattende og grundig prosess funnet grunnlag for at det er nødvendig å bruke tvang. Tvangen er da ment å bryte den utviklingen ungdommen er inne i, fordi ungdommen selv ikke klarer dette. Departementets forslag kan forstås slik at disse ungdommene skal møtes med åpne dører ved plasseringen, og at stramme rammer først kan iverksettes etter gjentatte nye grenseoverskridende handlinger fra ungdommene. I så fall blir disse ungdommene etter vår mening ikke møtt med de rammer som fylkesnemnda har funnet nødvendig. Det er fare for at den negative utviklingen fortsetter, og at det tar lenger tid å iverksette behandlingen eller at denne vil bli skadelidende på annen måte. Vi

kan ikke se at dette er til barnets beste eller i tråd med formålet med et tvangsvedtak. Det er vanskelig å se at klargjøringen i endringsforslaget er i tråd med departementets anførte formål med endringsforslaget.

Pkt 3.8 Kroppsvisitasjon. I dette punktet utvides adgangen til kroppsvisitasjon til å omfatte munnhulen, samt til å gjelde også ved tyvegods og skadelige medikamenter. Vi er enig i dette. Vi er imidlertid noe usikre på et absolutt forbud mot rutinemessige kroppsvisitasjoner. På institusjoner med ungdom med rusmisbruksproblemer, antas at en rutinemessig visitasjon etter rømning vil kunne bidra til å minske presset om å ta med rusmidler tilbake til institusjonen, og gjøre det lettere for ungdom på rømmen å avvise dette. Det gir en forutsigbarhet som kan være viktig for ungdom med slike problemer.

Pkt 3.11 Urinprøver. I dette punktet innføres en ny frivillig adgang til å avtale urinprøvetaking. Tidligere gjaldt dette bare på atferdsinstitusjoner, men nå foreslås det også å gjelde på omsorgsinstitusjoner. Vi støtter en slik endring. Det er vår erfaring at også en del vanlige omsorgsinstitusjoner har barn med rusproblemer plassert, uten at de har gode virkemidler for å avverge misbruk. En frivillig ordning med urinprøver vil kunne være et slikt virkemiddel. Departementet foreslår at det ikke skal være adgang til å inngå slik avtale ved inntak på institusjonen, men at det først skal kunne avtales etter at rusmisbruket er et faktum underveis i oppholdet. Vi stiller spørsmål ved en slik begrensning. Etter som barnet på ethvert tidspunkt kan trekke samtykket tilbake, er en adgang til å avtale urinprøvetaking ved inntak lite betenkelig. Et barn som mener seg feilaktig beskyldt for rusmisbruk, vil ved umiddelbar testing dessuten kunne få avkreftet/bekreftet slike mistanker. Rusmisbruk er dessuten vanskelig å oppdage, særlig i institusjoner hvor de ansatte ikke har særlig kompetanse på dette området. Barnet kan dermed ha ruset seg mye og i lang tid før rusing blir oppdaget.

Departementet har begrunnet begrensningen med at barna ikke er plassert i omsorgsinstitusjon på grunn av atferdsproblemer, men på grunn av foreldrenes sviktende omsorg. Vi kan ikke se at dette er et relevant moment ved vurderingen av hvilke virkemidler som bør kunne anvendes for barn som – uansett årsak – plasseres i institusjon og har rusproblemer ved plasseringen. Det er like viktig å hjelpe barn med rusproblemer uansett om de er i atferds- eller omsorgsinstitusjon.

3.12 Rømning. I forslaget presiseres institusjonens ansvar ved rømning. Vi støtter klargjøringen av institusjonens ansvar for å bringe den rømte tilbake. Det burde imidlertid fremgå om dette bare er et overordnet ansvar og et varslingsansvar, eller om det også omfatter å fysisk lete etter barnet, eventuelt begrenset til et nærmere bestemt geografisk område. I begge tilfeller bør det fremgå at dette skal skje umiddelbart med mindre særlige grunner skulle tilsi at dette ikke er nødvendig.

På vegne av Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Østfold

Arild Riege
nemndsleder

Kopi: Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker